

Izzivi in ovire pri uresničevanju ciljev energetske prenove

Razmere in vpliv na ranljiva gospodinjstva

Februar 2025,

dr. Quentin Drouet, dr. Lidija Živčič, Luka Mofardin, Focus,
društvo za sonaraven razvoj

GENDER4POWER has received funding from the European Union's LIFE
programme under grant agreement no. 101167565

Kazalo

Splošne informacije o pilotnem območju.....	4
Metodologija	4
Predstavitev obstoječih programov prenove	4
Glavni programi prenove v regiji.....	4
Finančna pomoč za ranljiva gospodinjstva	5
Vključevanje deležnikov in mehanizmi podpore.....	6
Vključeni deležniki in izkušnje na nacionalni ravni	6
Vključeni deležniki in izkušnje na ravni pilotnega projekta	6
Izzivi in ovire za ranljiva gospodinjstva.....	7
Vključevanje ranljivih gospodinjstev v procese prenove.....	8
Upoštevanje vprašanj, povezanih s spolom	8
Mehanizmi podpore za pomoč ranljivim gospodinjstvom	8
Ovire in izzivi	9
Strukturne ovire	9
Upoštevanje vidikov spola in socialne pravičnosti	10
Pravne in finančne ovire.....	11
Socialna tveganja	12
Ovire, povezane s spolom	12
Izzivi v zasebnem najemnem sektorju.....	13
Izzivi za lastnike večstanovanjskih stavb.....	14
Zbiranje in analiza podatkov.....	15
Pravne opredelitve ranljivih gospodinjstev.....	15
Pravne opredelitve gospodinjstev, izpostavljenih tveganju revščine	15
Ocena vpliva programov prenove na ranljiva gospodinjstva.....	16
Po spolu razčlenjeni podatki.....	16
Dolgoročni učinki programov prenove na ranljiva gospodinjstva.....	17
Priporočila in prihodnje potrebe	17
Pomanjkljivosti v trenutnih politikah.....	17
Konkretni ukrepi za večje koristi ranljivih gospodinjstev od energetske prenove	18
Potrebne spremembe politik	18
Podpiranje deležnikov	20
Zmanjševanje tveganja za izselitve in gentrifikacijo	20

Dobre prakse	20
Posledice pomanjkljivega vključevanja ranljivih gospodinjstev.....	21
Posledice izgube ranljivih gospodinjstev pri prehodu na ogljično nevtralne stavbe	21
Vpliv ovir, povezanih s spolom.....	21
Zaključne pripombe	22
Viri in literatura	23

Splošne informacije o pilotnem območju

Država: Slovenija

Naziv demonstracijskega območja: Hrastnik

Organizacija in vloga udeleženca: Pilotni projekt vodi Focus, društvo za sonaraven razvoj, v sodelovanju z lokalnimi organi v regiji (vključno z Občino Hrastnik, Spekter, Centrom za socialno delo in Regionalno razvojno agencijo Zasavje).

Kratek opis demonstracijskega območja:

Hrastnik je mesto v Zasavju, najmanjši slovenski regiji po površini in številu prebivalcev, a obenem drugi najgostejše naseljeni. Zasavje je industrijska regija, kjer več kot tretjino bruto dodane vrednosti zagotavljajo proizvodne dejavnosti. Prebivalci se za ogrevanje pogosto zanašajo na lesna goriva, kar povzroča onesnaženje zraka v notranjih prostorih in na prostem, občasno pa tudi na sežiganje odpadkov. Mnoge večje hiše s samo enim ali dvema stanovalcema imajo v zimskem času zaradi visokih stroškov in energetske neučinkovitosti težave z nezadostnim ogrevanjem. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (Statističnega urada Republike Slovenije, 2024a) je leta 2024 v statistični regiji Zasavje v energetske revščini živelo 8,8 % oziroma približno 2.000 gospodinjstev.

Metodologija

Naša metodologija temelji na vprašalnikih in pol strukturiranih intervjujih s ključnimi deležniki, katerih namen je bil bolje spoznati značilnosti ranljivih skupin, oceniti njihove zmožnosti za energetske prenovi ter opredeliti vlogo alternativnih in participativnih finančnih instrumentov in poslovnega modela prenov za večjo energetske učinkovitost, ki povečujejo socialno vključenost energetske revnih gospodinjstev. Zato smo analizirali trenutno veljavne ukrepe, namenjene ranljivim gospodinjstvom, preučili vključenost deležnikov ter identificirali podporne mehanizme. V to analizo so vključeni naslednji deležniki: Občina Hrastnik, uslužbenci javnega Eko sklada, vključno z upravnimi vodji in svetovalci na terenu (Eko sklad), upravitelji stanovanjskega skladov, nacionalnimi strokovnjaki, socialnimi delavci ter nevladnimi organizacijami.

Predstavitev obstoječih programov prenovi

Glavni programi prenovi v regiji

Slovenija je leta 2023 sprejela nacionalni Akcijski načrt za zmanjševanje energetske revščine, v katerem je določila jasne cilje za leto 2030. Glavni cilj je zmanjšanje deleža energetske revnih gospodinjstev na 3,8–4,6 %. Drugi ključni cilj je vsaj 3.500 izvedenih naložb na področju učinkovite rabe energije (URE) in izrabe obnovljivih virov (OVE) pri energetske revnih gospodinjstvih do leta 2030, in sicer na podlagi obstoječega programa ZERO500. Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj je za doseg te ciljev odobrilo sredstva EU za projekt Akcijski načrt za

zmanjševanje energetske revščine 2024–2027 v višini 32 milijonov evrov (23,5 milijona evrov iz ESRR).

Slovenija je sprejela tudi **Dolgoročno strategijo energetske prenove stavb do leta 2050**, v kateri je določen cilj vsaj 70-odstotnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov iz stavb do leta 2030 v primerjavi z letom 2005. V strategiji je poudarjen pomen uporabe obnovljivih virov energije v stavbah, pri čemer je cilj, da bo vsaj dve tretjini porabljene energije pridobljene iz obnovljivih virov (z izjemo električne energije in daljinskega ogrevanja). V gradbenem sektorju naj bi se do leta 2050 približali cilju ničelnih emisij, in sicer z obsežnimi energetskimi prenovami z uporabo nizkoogljičnih in obnovljivih materialov ter z ogrevalnimi sistemi na osnovi tehnologij obnovljive energije. Pri novogradnjah in prenovah naj bi bil poudarek na doseganju skoraj ničelnih emisij v celotnem življenjskem ciklu, pri širših prenovah stavb pa naj bi se prednostno osredotočali na varnost, zdravje in dobro počutje uporabnikov.

Ukrepi za ranljiva gospodinjstva

V Sloveniji lahko gospodinjstva, ki se soočajo z energetsko revščino, dostopajo do finančne pomoči za podporo pri prenovi domov. Na voljo jim je brezplačno svetovanje v okviru mreže ENSVET, ki nudi tehnično in administrativno pomoč pri izvedbi projektov prenove. To vključuje tudi brezplačne obiske na domu za izvedbo energetskih pregledov ter pripravo načrtov za postopno ali celovito prenovo.

Finančna pomoč za ranljiva gospodinjstva

V Sloveniji finančni program za prenovo energetske revnih gospodinjstev upravlja Eko sklad. V okviru tega programa je lahko gospodinjstvom **na podlagi javnega razpisa ZER 2024 povrnjenih 100 % stroškov prenove do višine 18.000 evrov (vključno z DDV)**. Vsi načrtovani stroški, ki presegajo ta znesek, niso kriti. Finančno tveganje med prenovo je možnost nepredvidenih popravil ali dodatnih del, ki lahko povzročijo nepričakovane stroške. Za zmanjšanje tovrstnih tveganj je v takih primerih poleg nepovratne spodbude možna dodelitev dodatnih 1.800 evrov.

Poseben program nepovratnih spodbud je namenjen stanovalcem večstanovanjskih stavb, ki se dogovorijo za izvedbo obnovitvenih ukrepov, kot so izolacija strehe, izolacija zunanjih sten, izolacija kleti ali izboljšave ogrevalnega sistema. Gospodinjstva, ki se spopadajo z energetsko revščino, lahko v okviru tega programa (javni poziv 112SUB-OBPO24) dobijo povrnjenih **100 % njihovega deleža skupnih stroškov prenove**. Za upravičenost do prijave morajo biti posamezniki (so)lastniki stanovanja. Financiranje je mogoče izkoristiti za kombinacijo različnih ukrepov za energetsko učinkovitost, vendar pa ne krije celotnih stroškov temeljite prenove in zlasti **dragih** tehnologij, kot so toplotne črpalke ali sončne elektrarne.

V okviru Eko sklada so do financiranja upravičene naslednje vrste ukrepov prenove:

- ogrevalni in prezračevalni sistemi,
- izolacija in zamenjava oken,
- sistemi za samooskrbo z električno energijo,
- naprave za energijo iz obnovljivih virov,

- celovita prenova stanovanjskih stavb,
- energetske učinkovite gospodinjske aparate.

Do prijave v program prenove za energetske revna gospodinjstva so upravičena gospodinjstva, ki prejemajo socialno podporo, otroški dodatek ali finančno pomoč. Za upravičenost morajo vlagatelji predložiti dokazilo, da so prejemniki finančne ali socialne pomoči ali da prejemajo otroški dodatek ali podporo v obliki štipendije. Pri tem pa je dohodkovna meja za upravičenost do otroškega dodatka sporna, saj lahko izključuje nekatera ranljiva gospodinjstva.

Vključevanje deležnikov in mehanizmi podpore

Vključeni deležniki in izkušnje na nacionalni ravni

Ključno vlogo imajo tisti, ki zagotavljajo financiranje. V Sloveniji nepovratne finančne spodbude za ukrepe energetske učinkovitosti in energetske prenove dodeljuje **Eko sklad**, subvencije za naložbe v obnovljive vire energije pa družba Borzen. Eko sklad deluje v skladu z letnim delovnim programom, ki ga pripravi Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo (MOPE). Ministrstvo opredeli prednostna področja in ukrepe, ki so upravičeni do podpore v obliki subvencij. Sredstva so zagotovljena iz podnebnega sklada, prihrankov energije potrošnikov ter drugih finančnih mehanizmov.

Pomembno vlogo ima tudi **Stanovanjski sklad**, ki lahko spodbudi projekte prenove svojega stanovanjskega fonda, ki deloma vključuje tudi neprofitna stanovanja, vključno z ranljivimi gospodinjstvi.

Na nacionalni ravni ima ključno vlogo **Združenje upravnikov nepremičnin – ZUN**, zlasti kar zadeva organizacijo in nadzor prenov večstanovanjskih stavb. Nekateri upravniki nepremičnin so visoko usposobljeni in učinkovito upravljajo z nepremičninami, drugi pa imajo na voljo premalo virov ali strokovnega znanja ali pa niso dovolj motivirani. V Sloveniji je precejšnja težava tudi pomanjkanje zakonskega nadzora nad poklicem upravnika nepremičnin, zaradi česar lahko to funkcijo opravlja kdorkoli, prenovitvena dela pa so zato nedosledna in manj kakovostna.

Pomembno vlogo imajo tudi **nevladne organizacije (Focus, Umanotera, Karitas, Rdeči križ)**, zlasti kar zadeva ozaveščanje gospodinjstev.

Drugi pomembni deležniki so še **partnerji s področja raziskav in razvoja** (Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, Zveza potrošnikov Slovenije, Gradbeni inštitut ZRMK, Center za energetske učinkovitosti in Inovacijsko-razvojni inštitut UL), ki se ukvarjajo z različnimi vidiki prenove in energetske učinkovitosti ter zagotavljajo strokovno znanje za pripravo pilotnega projekta.

Vključeni deležniki in izkušnje na ravni pilotnega projekta

Na pilotnem območju mreža regionalnih koordinatorjev s praktično, tehnično in komunikacijsko pomočjo pomaga posameznikom, ki se soočajo z energetske revščino, pri pridobivanju subvencij za preno. Ključno vlogo pri spodbujanju

prenov imajo lokalni akterji, kot so občine, centri za socialno delo, nevladne organizacije in energetske agencije. Slovenski pilotni projekt v Hrastniku se osredotoča na vzpostavitev vključujoče energetske skupnosti z upoštevanjem vidika spola, pri kateri sodelujejo občina, stanovanjski sklad, center za socialno delo, Energetska zadruga Zeleni Hrastnik, nevladne organizacije (Rdeči križ, Karitas, Focus, društvo za sonaraven razvoj), Inovacijsko-razvojni inštitut UL, svetovalna mreža ENSVET ter stanovanjsko podjetje Spekter.

Izzivi in ovire za ranljiva gospodinjstva

V Sloveniji se ranljiva gospodinjstva pri prenovi stavb soočajo z različnimi **tehničnimi, finančnimi, pravnimi in administrativnimi ovirami**, ki se razlikujejo glede na njihovo stanovanjsko situacijo. Lastniki **enodružinskih hiš** in **večstanovanjskih stavb** se pogosto soočajo z **omejeno razpoložljivostjo izvajalcev, administrativnimi težavami**, kot so neupravičeno ali nepravilno izdani računi izvajalcev, ter **motnjami v bivalnih prostorih** med prenovitvenimi deli.

Ozaveščenost gospodinjstev glede razpoložljivih sredstev za prenovu in meril za upravičenost je še vedno majhna, gospodinjstva, ki najbolj potrebujejo podporo, pa še vedno niso dovolj seznanjena s programi financiranja, ki so jim na voljo.

V okviru prejšnjega projekta Renovert Life smo v sodelovanju s centri za socialno delo, nevladnimi organizacijami, lokalnimi deležniki in Eko skladom organizirali dogodke in predstavitve, namenjene informiranju gospodinjstev o prednostih energetske prenove in razpoložljivi finančni podpori.

V **večstanovanjskih stavbah** se lahko prenovitvena dela precej zavlečejo zaradi **postopkov kolektivnega odločanja**. Tako je na primer za strateška dela, kot sta izolacija ali nadgradnja strehe, potrebno pridobiti soglasje vsaj 75 % solastnikov, kar otežuje organizacijo temeljite ali postopne prenove.

Nekatere stavbe oziroma bivalni prostori so **neprijavljeni in zato nezakoniti**, zaradi česar niso upravičeni do subvencij. **Stroški uradne prijave nepremičnine** znašajo do 3.000 evrov, kar je lahko nedosegljivo, zlasti za gospodinjstva z nizkimi dohodki.

Večina gospodinjstev, ne glede na njihov stanovanjski status, potrebuje **tehnično pomoč** pri načrtovanju **usklajenih strategij prenove**, zlasti v primerih postopnih ali temeljitih prenov. Poleg tega so v regijah, izpostavljenih naravnim nesrečam, kot so **potresi, požari in poplave**, poleg izboljšanja energetske učinkovitosti potrebne tudi druge vrste prenove. Zaradi različnih prioritet je težko usklajevati tehnične rešitve in vire financiranja, zlasti kadar so **podporne storitve razdrobljene** med različnimi sektorji (npr. energetska učinkovitost proti zmanjševanju tveganja nesreč).

Zaradi hkratne potrebe po različnih vrstah prenove (energetska, strukturna in za večjo odpornost na podnebne spremembe) se gospodinjstva soočajo z **znatnimi finančnimi bremeni**. Številna med njimi preprosto nimajo sredstev za financiranje vseh potrebnih posodobitev naenkrat, tudi če imajo na voljo podporo.

V Sloveniji so že dolgo na voljo znatne subvencije za trajnostne naložbe prek Eko sklada, ki deluje že skoraj 30 let in je delno financiran iz davka na ogljik, ki ga je Slovenija uvedla med prvimi. Vendar pa lahko Eko sklad s spreminjanjem obsega in razpoložljivosti subvencij povzroči nestabilnost trga, posledici česar sta pogosto hitro povečanje povpraševanja po prenovah in inflacija cen izvajalcev.

Ker je bil velik del slovenskega stavbnega fonda zgrajen **pred letom 1950**, so tradicionalne metode prenove pogosto neučinkovite oziroma neizvedljive. Zato bi morali z javnimi razpisi in strateškimi prioritetami glede financiranja aktivno podpirati **industrializacijo procesov prenove** ter zagotoviti **namenske subvencije** za montažne oziroma standardizirane rešitve, ki jih je mogoče učinkoviteje prilagajati.

Vključevanje ranljivih gospodinjstev v procese prenove

Na nacionalni ravni ranljiva gospodinjstva trenutno niso vključena v procese odločanja glede politik prenove. Informacije o razpoložljivi finančni in tehnični podpori (ENSVET) lahko dobijo prek različnih komunikacijskih aktivnosti (nacionalne kampanje o razpoložljivih sredstvih) ter svetovalnih služb. V okviru prejšnjih projektov (REACH in Renoverty) so bila demonstracijska območja podprta z organizacijo delavnic, na katerih so lahko ranljiva gospodinjstva dobila informacije in pomoč pri odločanju glede prenove.

Upoštevanje vprašanj, povezanih s spolom

Trenutno na demonstracijskem območju še ni bilo primerov obravnave vprašanj, povezanih s spolom. Vendar pa bi bil pristop, ki bi upošteval vidik spola, koristen za razvoj energetske prenove in skupnosti za obnovljivo energijo. Zato si v okviru projekta GENDER4POWER prizadevamo podpreti ranljiva gospodinjstva, zlasti ženska in tista, ki jih vodijo ženske, pri vključevanju v skupnosti na področju energije iz obnovljivih virov.

Spodbude za ranljiva gospodinjstva

Pilotni projekt v Sloveniji je namenjen predvsem vzpostavitvi oziroma širitvi skupnosti na področju energije iz obnovljivih virov. V okviru Socialnega sklada za podnebje je bil pripravljen poseben razpis za podporo energetske revnim gospodinjstvom pri vključevanju v pobude za vzpostavitev energetske skupnosti. Iz tega programa bi se lahko financiral tudi pilotni projekt, vendar je njegov sprejem še negotov, čeprav je njegova vzpostavitev predlagana tudi v nacionalnem Akcijskem načrtu za zmanjševanje energetske revščine.

Mehanizmi podpore za pomoč ranljivim gospodinjstvom

V okviru programa finančne podpore za prenovo (ZERO500) lahko energetske revne gospodinjstva prejmejo tehnično pomoč, tako da se obrnejo na lokalnega koordinatorja, ki jim pomaga pri pripravi vloge za financiranje in jih vodi skozi celoten postopek prijave. Eko sklad pri tem zagotavlja brezplačno oceno stanja in končni pregled, pri čemer neposredno krije stroške izvajalca, tako da ranljiva gospodinjstva nimajo nobenih začetnih stroškov.

Strukturne ovire

V občinah, kot je **Hrastnik**, je večina stanovanjskih nepremičnin **starih in v vse slabšem stanju. Najnovejše stanovanje v lasti občine je staro že 22 let**, novih gradenj pa je bilo zelo malo. V nedavnem zasebnem projektu je bilo zgrajenih 14 novih stanovanj, vendar so bila ta cenovno nedosegljiva za najemnike z nizkimi dohodki in niso bila namenjena javnemu najemnemu sektorju.

Občina ima trenutno v lasti **297 stanovanj**, od katerih so mnoga v tako slabem stanju, da je načrtovana njihova prodaja. Zaradi proračunskih omejitev **redno vzdrževanje in celovite prenove stanovanj pogosto niso mogoči**.

Stanovanja se dodeljujejo na podlagi javnih razpisov, postopek točkovanja pa temelji na socialnih razmerah prijaviteljev. Najemnine so neprofitne in subvencionirane, pri čemer so v nekaterih primerih znižane na samo 6,11 evra na kvadratni meter na mesec. Vendar pa te subvencije v celoti financira občina, zaradi česar so njeni prihodki od najemnin precej manjši. Breme za občinske finance predstavlja tudi neplačevanje najemnin, kar dodatno omejuje zmožnosti občine za investicije v prenovo. To proračunsko breme naj bi znatno zmanjšale julija sprejete spremembe, ki bodo začele veljati decembra (glej člen 121.b Stanovanjskega zakona – SZ-1).

Zaradi navedenih finančnih omejitev se običajno izvajajo **samo osnovna popravila** – zamenjava oken in vrat, manjša vodovodna in električna dela, posodobitev kopalnic ter zamenjava radiatorjev ali ventilov – celovite energetske prenove, kot so izolacija ali posodobitev fasade, pa so za občino in posamezne najemnike še vedno v veliki meri nedosegljive. Kljub tem izzivom pa je bil dosežen določen napredek. Občina Hrastnik si prizadeva za **sofinanciranje v okviru Eko sklada** za zamenjavo oken in druga prenovitvena dela. Načrtujejo tudi oddajo vloge za povračilo do 40 % stroškov preteklih naložb v prenovo. Čeprav so izkušnje s sofinanciranjem in vlogami za pridobitev nepovratnih spodbud večinoma pozitivne, pa ta sredstva niso zadostna za odpravljanje sistemskih ovir, kot so razdrobljena lastnina, dotrajan stanovanjski fond in nizki dohodki gospodinjstev.

Ena najbolj perečih težav za ranljiva gospodinjstva so **stroški ogrevanja**. V Hrastniku so **storitve ogrevanja podjetja Petrol izredno drage**, kar za prebivalce predstavlja veliko breme. Gospodinjstva, ki so že tako v težkem položaju, zaradi stroškov ogrevanja pristanejo v še večjih finančnih težavah. Včasih jim pri tem pomagajo socialne organizacije, kot sta **CSD** in **Rdeči križ**, vendar neplačane račune zaradi **subsidiarne odgovornosti** na koncu krije občina, kar predstavlja še dodatno breme za proračun za prenovo.

Ena od glavnih ovir pri prenovah v Sloveniji je **razdrobljena lastniška struktura** v večstanovanjskih stavbah. Le redko s celotno stavbo upravlja en sam lastnik, usklajevanje odločitev med več lastniki pa je težko in zamudno. To predstavlja **sistemsko oviro** za temeljite energetske prenove, za katere sta običajno potrebna soglasje in skupna investicija.

Podobno se tudi zasebne hiše soočajo z lastnimi strukturnimi izzivi. Številne so **prevelike, nezadostno izkoriščene in v lasti starejših oseb**, ki imajo omejena finančna sredstva. Tako niso redki primeri, ko v 400 m² veliki hiši sama živi starejša ženska, ki si ne more privoščiti ogrevati več kot ene sobe. Kljub temu, da je hiša vredna 300.000 evrov, nima sredstev za prenovo ali preselitev v manjše stanovanje.

V Sloveniji ima pomembno vlogo **čustvena navezanost na nepremičnino**. Mnoge hiše so zgradili lastniki sami, zato so z njimi globoko čustveno in kulturno povezani. Prodaje ali preureditve hiše pogosto sploh ne vidijo kot možnost, tudi če niso več primerne za bivanje. Za razliko od drugih držav izmenjave nepremičnin med generacijami ali selitve v manjše stanovanje niso kulturno normalizirane. Ta navezanost povzroča še dodatno, nefinančno oviro za prilagodljive rešitve stanovanjskega vprašanja.

Upoštevanje vidikov spola in socialne pravičnosti

Energetske prenove se običajno ocenjujejo in načrtujejo v skladu s tehničnimi in ekonomskimi merili, pri čemer so pogosto prezrti pomembni **socialni in s spolom povezani vidiki**, ki pa ključno vplivajo na to, kako različne skupine doživljajo tako grajeno okolje kot prednosti (oziroma pomanjkljivosti) prenove.

Med pomembnimi, a pogosto neupoštevanimi vidiki je tudi spolno pogojeno doživljanje toplotnega udobja. Znanstvene študije kažejo, da so standardne notranje temperature prostorov pogosto primernejše za hitrejši metabolizem moških, v čemer se kaže sistemska pristranskost glede na spol, kar zadeva standarde udobja v stavbah. **Standardi, ki se uporabljajo za načrtovanje sistemov ogrevanja in hlajenja stavb**, v veliki meri temeljijo na fizioloških modelih, ki ne odražajo raznolikosti uporabnikov. Konkretno, prevladujoči model za toplotno udobje v notranjih prostorih je prilagojen glede na metabolizem moškega, težkega 70–80 kg, kar se ne ujema natančno s fiziološkimi potrebami žensk, starejših oseb ali drugih skupin prebivalstva.

Tovrstne pristranskosti pri načrtovanju pridejo še posebej do izraza v **gospodinjstvih, ki se soočajo z energetsko revščino**, saj slednja zaradi finančnih omejitev že tako ogrevajo manj. V takšnih okoliščinah **ženske, zlasti starejše ali samohranilke, pogosteje trpijo zaradi dolgotrajnega toplotnega nelagodja**, kar vpliva na njihovo zdravje, produktivnost in dobro počutje. Glede na to, da so ženske statistično gledano bolj izpostavljene revščini ter imajo slabše plačane, neredne ali neformalne zaposlitve, imajo pogosto **manj sredstev in manj moči pri odločanju** glede pobud oziroma naložb v prenovo.

Poleg tega ženske pogosto opravljajo nesorazmerno velik delež **gospodinjjskih obveznosti**, vključno z upravljanjem porabe energije v gospodinjstvu, skrbjo za otroke ali starejše sorodnike ter prijavljanje na subvencije. Če so programi podpore za prenovo zapleteni, tehnično zasnovani ali zahtevajo pogajanja z izvajalci, lahko **neenakosti med spoloma pri dostopu do znanja, razpoložljivosti časa in zaupanju v institucije** delujejo kot strukturne ovire.

Z nesorazmerno zahtevnimi ovirami pri prenovi se soočajo tudi druge marginalizirane skupine, kot so gospodinjstva z nizkimi dohodki, starejši odrasli, invalidi in prebivalci podeželja. Med takšne ovire spadajo npr. omejen dostop do financiranja, izključenost iz lastniških pravic ali težave pri vključevanju v odločanje v stavbah z več lastniki. Pri tem pa se te oblike prikrajšanosti pogosto prekrivajo še z dimenzijo spola, kar še dodatno povečuje neenakosti.

Pravne in finančne ovire

Prednost Slovenije je tudi relativno prožno regulativno okolje: za energetske prenove običajno ni potrebno uradno gradbeno dovoljenje, razen če gre za strukturne spremembe ali posege v zaščitene objekte kulturne dediščine. Zaradi tega so prenove enostavnejše, zlasti na podeželju, kjer lahko formalni postopki predstavljajo oviro.

Poleg tega je ena izmed posebnosti slovenskega sistema to, da je mogoče prenove, kot so izboljšave fasad ali izolacija streh, pogosto izvesti zgolj na podlagi sporazumov med stanovalci in ponudb izvajalcev, brez potrebe po podrobnejši projektni dokumentaciji. Na tak neformalen, a praktičen način je mogoče znatno zmanjšati zamude zaradi birokratskih zapletov, zaradi česar lahko skupnosti po pridobitvi konsenza oziroma financiranja hitro ukrepajo.

Kljub nacionalnim mehanizmom podpore, kot je javni poziv ZER 2024 Eko sklada, merila za upravičenost in institucionalni okvir pogosto ne zajemajo v celoti vseh, ki potrebujejo pomoč. Učinkovitost mehanizma omejujejo pravne, finančne in kadrovske težave. Eko sklad v pilotnih regijah postopoma uvaja več koordinatorjev z izkušnjami z ranljivimi skupinami prebivalstva in načrtuje širitev, pri čemer pa so številne dejavnosti za obdobje 2025–2026 začasno ustavljene, dokler ne bodo sprejete odločitve o dodelitvi sredstev.

Na slovenskem trgu so sicer na voljo določeni finančni instrumenti, kot so zelena posojila, a je splošna javnost še vedno premalo obveščena o njih. Nedavna raziskava, ki jo je opravila Zveza potrošnikov Slovenije, je pokazala, da mnogi **potrošniki ne vedo, da so na voljo možnosti za zelena posojila**, ki bi jih sicer lahko uporabili kot dodatne vire financiranja za prenovo.

Potrebne so **celovite lokalne strategije**. Dolgoročni cilj je vključitev cilja zmanjševanja energetske revščine v lokalne podnebne in socialne načrte. Izvedeni so bili pilotni projekti za vzpostavitev **regionalnih središč** na območjih z najhujšo energetske revščino. Predlagana je bila **diferenciacija razpisov** glede na potrebe posameznih regij. Za ta središča so bila prvotno tudi rezervirana sredstva v višini 22,5 milijona evrov, vendar so bila nato v **celoti prerazporejena** na javni razpis za energetske prenove, zato središča niso bila nikoli vzpostavljena.

Razen možnosti posojil iz rezervnih skladov v večstanovanjskih stavbah **bančni sektor še ni proaktivno podprl gospodinjstev z nizkimi dohodki** z dostopnimi kreditnimi mehanizmi, ki bi bili prilagojeni za potrebe prenove. Zaradi te pomanjkljivosti imajo gospodinjstva z nižjimi prihodki manjše možnosti za sofinanciranje projektov prenove, tudi če imajo na voljo delne subvencije. Zaradi odsotnosti vključujočih in prožnih finančnih instrumentov, kot so mikrokrediti,

brezobrestni krediti ali garancije za posojilojemalce z nizkimi dohodki, mnogi potencialni upravičenci ostajajo izključeni iz programov prenove.

Socialna tveganja

Programi energetske prenove lahko prinašajo socialna tveganja za ranljiva gospodinjstva in tako še poslabšajo stanovanjsko negotovost.

Za stanovalce, ki so latniki svojih stanovanj, zlasti starejše osebe ali gospodinjstva z nizkimi dohodki, so lahko stroški prenove previsoki, tudi če so na voljo subvencije. Tako lahko na primer starejši prebivalci oklevajo s prenovo zaradi dolge amortizacijske dobe naložbe in negotovosti glede svoje prihodnje finančne ali zdravstvene situacije. Pomembno vlogo imajo tudi medgeneracijska vprašanja, saj lastniki stanovanj gledajo tudi na potencialno vrednost prenove za prihodnje dediče.

Vzpostavljeno je bilo **formalno sodelovanje s centri za socialno delo**, ki so imenovali koordinatorja za vsako izmed regij. Številne organizacije nimajo zadostnih sredstev oziroma zmogljivosti, da bi se pri svojih dejavnostih osredotočale na **energetsko revščino**.

Ranljiva gospodinjstva so pogosto pasivna ali pa nezaupljiva do državne podpore. Treba jih je opolnomočiti in informirati, saj mnogi ne razumejo prednosti energetske prenove (nižji računi, boljše življenjske razmere). Ključno vlogo pri pomoči prijaviteljem, med katerimi se mnogi spopadajo s **socialnimi težavami** (npr. revščino, slabimi bivalnimi razmerami) imajo **koordinatorji**. Njihovo delo pogosto presega njihovo uradno funkcijo, saj zagotavljajo **širšo socialno podporo**. Nekateri koordinatorji delujejo prek nevladnih organizacij, drugi pa kot pravne osebe s poslovnim interesom. **Podporo koordinatorjev izkoristi okoli 77 % prosilcev za subvencijo** (intervju s predstavnico Eko sklada), kar priča o nujnosti **sistematične pomoči**. Nekateri koordinatorji so svojo vlogo spremenili v resno, **socialno usmerjeno poslovno priložnost**, ki presega osnovna pričakovanja.

Ovire, povezane s spolom

V procesu podpore ranljivim gospodinjstvom pri njihovih prijavih na programe financiranja prenove niso bile zaznane **nobene večje težave, povezane s spolom**. Ukrepi se izvajajo na **ravni gospodinjstev, v katerih lahko živijo posamezniki obeh spolov**. Ženske v gospodinjstvih z nižjimi dohodki, na primer samohranilke, pogosto potrebujejo **dodatno podporo**.

Pri oceni se je pokazalo pomanjkanje interesa in znanja glede trenutnega stanja na področju neenakosti med spoloma. Zato bi bilo nujno zbrati in razčleniti **podatke glede na spol, dohodek, starost in stanovanjski status**, da bi lahko identificirali in zmanjšali neenakosti pri izkoriščanju in rezultatih programov. Z upoštevanjem in naslavljanjem **dimenzije spola in socialne pravičnosti** bi lahko politike prenove učinkoviteje zmanjšale energetsko revščino, spodbujale zdravje in udobje ter prispevale k širšim ciljem pravičnosti v grajenem okolju.

Izzivi v zasebnem najemnem sektorju

Gospodinjstva v zasebnem sektorju najemnih stanovanj se pri dostopu do energetske učinkovitosti prenov soočajo s posebnimi izzivi, saj najemniki ne morejo začeti prenovitvenih del in so odvisni od sodelovanja najemodajalca. Visoki stroški energije, naraščajoče najemnine in pomanjkljiva zaščita stanovalcev povzročajo, da so številna stanovanja energetskega neučinkovita. Posledice tega se kažejo na socialni, finančni in psihološki ravni. Nekateri najemniki za prihranke pri stroških drastično zmanjšajo porabo energije, kar vpliva na dinamiko gospodinjstva in na zastoje v družinskih odločitvah (Snell et al., 2025).

V Sloveniji najemna stanovanja predstavljajo približno 9 % celotnega stanovanjskega fonda, medtem ko je leta 2018 ta delež znašal 7,7 % (Statističnega urada Republike Slovenije, 2024b). Vendar je pri tem treba opozoriti tudi na nezanesljivost statističnih podatkov na tem področju. Predvidevamo, da je pomemben del zasebnega najemnega trga neprijavljen, zato natančnih podatkov nimamo. Kljub temu pa ta nizki delež trga predstavlja strukturno oviro pri dostopu do cenovno dostopnih in kakovostnih stanovanj. Stopnje energetske revščine nazorno kažejo ranljivost najemnikov: z energetske revščine se sooča 7,3 % vseh gospodinjstev, pri čemer pa se ta delež pri najemnikih povzpne na 15 %, medtem ko pri lastnikih stanovanj znaša le 5,5 % (Statističnega urada Republike Slovenije, 2024c). **Po ocenah se z energetske revščine v najemnih stanovanjih sooča 13.000 najemniških gospodinjstev oziroma približno 26.000 posameznikov, ki ne morejo dostopati do finančne podpore Eko sklada.** Raziskava inštituta IPOP iz leta 2024 je pokazala, da je 56,2 % najemnikov kot glavno stanovanjsko težavo navedlo visoke obratovalne stroške, med lastniki stanovanj pa je bilo takih le 35,3 % (Hafner Fink et al., 2024). Te številke kažejo na vse večje razlike, povezane s statusom najemnika.

Številni najemniki ne sodelujejo v postopkih prenove zaradi preteklega zanemarjanja, omejenega znanja ali nezaupanja. V Hrastniku dolgoletna nezadostna vlaganja negativno vplivajo na odzivnost stanovalcev, zaradi česar nekatera gospodinjstva – zlasti starejše ženske, ki živijo same – bivajo v dotrajanih stanovanjih. Za naslavljanje nujnih potreb po prenovi je bistvenega pomena aktivna komunikacija upravnikov nepremičnin.

Ključno oviro predstavljajo t. i. ločene spodbude: od nižjih računov za energijo po prenovi imajo koristi najemniki, medtem ko stroške prenove nosijo najemodajalci. Pri prenovah obstaja tudi tveganje, da se bodo najemniki izselili (v t. i. pojav »renovikcije« (angl. renoviction), ki pomeni »namerno ali posredno izselitev zaradi nenadnega in nesorazmernega povečanja najemnine kot posledice prenove stanovanja), zlasti tisti z nizkimi dohodki ali starejši na območjih z visokim povpraševanjem po stanovanjih. To je največja težava v Občini Hrastnik, kjer je ponudba stanovanj že zdaj premajhna, razpoložljivost javnih najemnih stanovanj pa ne zadostuje za zadovoljitev naraščajočega povpraševanja.

Poleg tega se stanovalci pri prenovah pogosto osredotočijo na osnovna popravila, kot so vodovodna in električna napeljava ali kopalnice, ne lotijo pa se bolj strateških izboljšav, kot sta izolacija ali ogrevanje, s katerimi bi lahko bistveno izboljšali

energetsko učinkovitost in udobje. To je deloma posledica tega, da so najemna stanovanja pogosto v večstanovanjskih stavbah, kjer je za naložbe v ključne izboljšave izolacije ali nove ogrevalne sisteme potrebno soglasje vseh stanovalcev. V takšnih primerih izboljšave pogosto ovirajo nezainteresirani lastniki, ki preprečujejo ali zavlačujejo tovrstne prenove.

Za naslavljanje teh izzivov so potrebne finančna podpora, izboljšana zakonodaja in zaščita najemnikov za zagotovitev poštenih in učinkovitih energetskih prenov. Eko sklad poudarja, da je to težavo zaradi njenega obsega in zapletenosti nujno reševati na nacionalni ravni.

Izzivi za lastnike večstanovanjskih stavb

Pri **prenavljanju večstanovanjskih stavb** so prisotni organizacijski, finančni in pravni izzivi, pa tudi socialna dinamika med stanovalci. Za večje posege, kot so izolacija, zamenjava ogrevalnega sistema ali namestitev obnovljivih virov energije, je bistvenega pomena usklajeno sodelovanje med solastniki in upravniki stavb, vendar pa je doseganje soglasja pogosto težavno. Za obsežne posodobitve, kot so izboljšave izolacije, popravila streh, zamenjave skupnih ogrevalnih sistemov ali namestitev sistemov za obnovljive vire energije, ni potrebno samo tehnično načrtovanje, temveč tudi visoka raven sodelovanja in zaupanja med stanovalci. Na počasnejši napredek projektov lahko vplivajo formalna glasovanja, nezaupanje ali pomanjkanje ozaveščenosti o dolgoročnih koristih prenove. Mnogi lastniki se lahko osredotočijo le na kratkoročne motnje ali začetne stroške, ne pa na prihodnje prihranke in izboljšano udobje.

S finančnega vidika sta ključnega pomena **razpoložljivost in izkoriščanje rezervnih skladov**. Pri prenovah so običajno potrebne uradne odločitve o tem, koliko denarja bo dodeljenega iz teh skladov in kako bo zagotovljeno dodatno financiranje. Zapleteni in dolgotrajni postopki javnega naročanja, pogajanja o pogodbah z dobavitelji in zamude zaradi spreminjajočih se pogojev na trgu (npr. spremembe dobaviteljev ali zakonske zahteve) lahko dodatno podaljšajo časovni okvir projekta in stanovalce odvrčajo od sodelovanja. Eko sklad sicer s 100-odstotnimi nepovratnimi finančnimi spodbudami podpira energetsko revna gospodinjstva, ki živijo v večstanovanjskih stavbah, vendar prizadeta gospodinjstva v številnih primerih še vedno niso seznanjena z možnostjo podpore ali pa se sramujejo zaprositi zanjo, zaradi česar se zelo težko odločijo za prenavo.

Druga velika ovira je **neenoten pravni okvir**. Zaradi nasprotujočih si določb v različnih nacionalnih zakonih, kot so Stanovanjski zakon, Stvarnopravni zakonik in posebna zakonodaja za spodbujanje obnovljivih virov energije, lahko prihaja do zmede in zamud. Tako lahko na primer en zakon za odobritev namestitve sončnih kolektorjev na stavbi zahteva 75-odstotno soglasje solastnikov, medtem ko drugi predpisi določajo nižji prag. Takšna pravna neusklajenost povzroča negotovost, ovira sprejemanje odločitev ter dodatno obremenjuje prebivalce in administrativne uslužbence, ki morajo interpretirati in usklajevati prekrivajoče se predpise.

Poleg pravnih in finančnih zadev sta bistvena dejavnika, ki vplivata na uspeh, **socialna kohezija in vodstvene sposobnosti posameznikov v stavbah**. V

primerih uspešno zaključenih prenov je bilo to običajno posledica aktivnega sodelovanja motiviranih posameznikov, kot so predstavniki stavb ali člani odborov, ki so prevzeli vlogo komunikatorjev, posrednikov in organizatorjev. Ti posamezniki so pomagali pri izpolnjevanju zakonskih zahtev, vzpostavljanju zaupanja med sosedi inter zagotavljanju dostopnih in preglednih informacij.

Zbiranje in analiza podatkov

Ena od ključnih težav je **ozka in včasih neustrezna opredelitev energetske revščine**. Čeprav je Slovenija med prvimi v Evropi uvedla pravno opredelitev energetske revščine, trenutna merila ne odražajo v celoti dejanskih razmer, v katerih živijo številna gospodinjstva. Posledica tega je, da številni posamezniki, ki se v praksi soočajo z energetske težavami, niso uradno priznani kot energetska revni, in so zato **izključeni iz namenskih podpornih ukrepov**. Vse bolj se kaže, da je za izboljšanje učinkovitosti in pravičnosti programov prenove potrebna revizija in razširitev te opredelitve.

Pravne opredelitve ranljivih gospodinjstev

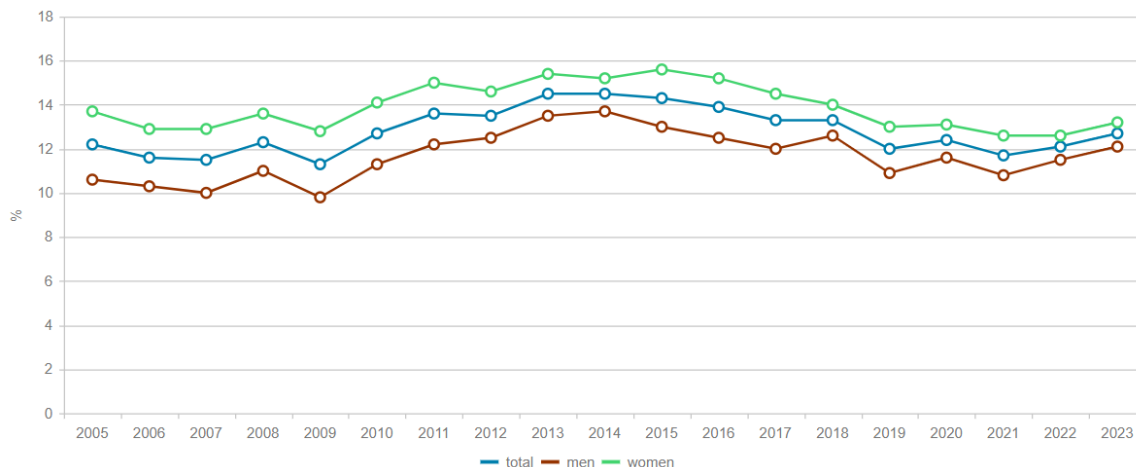
V Sloveniji ni opredelitve ranljivih gospodinjstev, je pa uradno opredeljena energetska revščina, in sicer v Uredbi o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev, izdani na podlagi 34. člena Zakona o oskrbi z električno energijo (Uradni list Republike Slovenije, št. 172/21). V skladu s to uredbo energetska revščina pomeni stanje, v katerem je gospodinjstvo, katerega dohodek je nižji od praga tveganja revščine in ne more zadovoljiti svojih osnovnih potreb po energiji zaradi neustreznih bivanjskih razmer, nedosegljivih stroškov energije ali nizke energijske učinkovitosti bivalnih prostorov. Druga opredelitev to dopolnjuje tudi z gospodinjstvi, katerih izdatki za rabo energije predstavljajo nesorazmerno velik delež njihovega razpoložljivega dohodka.

Pravne opredelitve gospodinjstev, izpostavljenih tveganju revščine

Stopnja tveganja revščine predstavlja delež posameznikov, ki živijo v gospodinjstvih z ekvivalentnim razpoložljivim dohodkom pod pragom revščine. Ta prag je določen na 60 % mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev. Kazalniki, povezani z dohodkom, revščino in socialno izključenostjo, temeljijo na podatkih iz raziskave Statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC). Vendar pa se podatki o dohodku, uporabljeni za izračun teh kazalnikov, nanašajo na leto pred opravljeno raziskavo (SURS, 2024).

At-risk-of-poverty rate by gender, Slovenia

Vir: SURS, 2024

Ocena vpliva programov prenove na ranljiva gospodinjstva

Trenutno socialno ranljivost ugotavljajo centri za socialno delo na podlagi uradnih odločb. Eko sklad **nima zmogljivosti** (osebja ali sredstev), da bi sam ugotavljal energetske revščine. **Ni centralne zbirke podatkov ali sistema**, s katerim bi vodili evidenco o ranljivih gospodinjstvih. V pripravi so pravne podlage za dostopanje do podatkov, vendar je prenos polne odgovornosti na Eko sklad nerealen brez povečanja števila zaposlenih. Posledično je zaradi nedostopnosti potrebnih podatkov težko količinsko meriti, v kakšni meri programi prenove pomagajo ranljivim gospodinjstvom na lokalni ravni.

Po spolu razčlenjeni podatki

Trenutno v Sloveniji v veliki meri primanjkuje po spolu razčlenjenih podatkov v povezavi s prenovo stavb. Statistični urad Republike Slovenije (SURS) sicer zagotavlja splošne podatke o spremembah v deležu revnih gospodinjstev na nacionalni ravni, niso pa na voljo tovrstni podatki na regionalni ali občinski ravni. Poleg tega ni vzpostavljenega sistema za spremljanje uravnovešenosti spolov na področju prenov, kar onemogoča pripravo ciljnih podatkov, razčlenjenih po spolu, na tem področju.

Razpoložljive statistike na nacionalni ravni vključujejo nekatere kazalnike, povezane s spolom, na primer kazalnike za enočlanska gospodinjstva, za gospodinjstva brez vzdrževanih otrok in za starejše osebe (65 let in več), ki živijo same. Ti podatki kažejo, da so enočlanska gospodinjstva bolj izpostavljena tveganju energetske revščine kot veččlanska gospodinjstva. Med najbolj prizadetimi socialnimi skupinami so zlasti starejše ženske, ki živijo same, saj je delež energetske revnih med njimi 14,5 %, medtem ko je ta delež pri moških v isti starostni skupini 12,9 % (SURS, 2024b).

Čeprav trendi nakazujejo postopno zmanjševanje energetske revščine v vseh podskupinah, kar morda kaže na to, da nekateri ukrepi začenjajo učinkovati, še vedno ni na voljo podrobnejših podatkov, razčlenjenih po spolu, o dostopu do

programov prenove ali njihovih rezultatih. To pomanjkanje informacij otežuje prizadevanja za razumevanje in naslavljanje specifičnih izzivov, s katerimi se lahko soočajo ženske, zlasti starejše, pri izboljševanju energetske učinkovitosti svojih domov.

Dolgoročni učinki programov prenove na ranljiva gospodinjstva

Prebivalci z nezadostnimi izkušnjami ali z nizko izobrazbo morda ne vedo, kako **se spoprijeti s tehničnimi zadevami, oceniti kakovost izvajalcev ali se učinkovito pogajati o cenah**. Ranljiva gospodinjstva za izvedbo kakovostne prenove potrebujejo bolj **celovito in ciljno usmerjeno podporo** v procesih energetske prenove. Za odpravo te pomanjkljivosti sta bistvenega pomena **krepitev zmogljivosti in prilagojena podpora**. Prejšnji program je pokazal, da **sodelovanje med Eko skladom in energetske svetovalno mrežo ENSVET** ni bilo zadostno za ranljive skupine. Eko sklad nima operativnega osebja, ki bi lahko prevzelo naloge, kot so ocenjevanje ranljivosti ali evidentiranje upravičenih gospodinjstev. Bistvena je sistematična podpora **z zagotovitvijo zadostnih sredstev in kadrov**.

Priporočila in prihodnje potrebe

Pomanjkljivosti v trenutnih politikah

Na podlagi izkušenj iz prejšnjega projekta Renoverty (IEECP, 2025) in intervjujev z deležniki smo opredelili naslednje glavne pomanjkljivosti v trenutnih politikah za podporo ranljivim gospodinjstvom pri prenovah:

Ozaveščenost in dostop do informacij: Energetske revne gospodinjstva pogosto nimajo dovolj informacij o subvencijah, ki so posebej namenjene njim (ZER 2024), in niso seznanjena z možnostjo brezplačne pomoči koordinatorjev pri postopku za pridobitev subvencije, zaradi česar imajo manjše možnosti za izkoriščanje obstoječih mehanizmov podpore.

Merila za upravičenost do subvencij: Določene materialno ogrožene skupine niso zajete v državni sistem socialne podpore in zato niso upravičene do nepovratnih finančnih spodbud Eko sklada, ki krijejo 100 % stroškov investicije (ZER 2024). Gospodinjstva z nizkimi dohodki v tej situaciji se soočajo z znatnimi finančnimi ovirami za izvedbo energetske prenove. Poleg tega subvencije Eko sklada za zmanjšanje energetske revščine (ZER 2024) ne krijejo montaže toplotnih črpalk ali sončnih elektrarn, kar sta ključna ukrepa za energetske učinkovitost in trajnostnost.

Postopki odločanja v večstanovanjskih stavbah: Za energetske prenove v skupnih prostorih večstanovanjskih stavb je potrebno soglasje stanovalcev. Za vzdrževalna dela je potrebno soglasje več kot 50 % stanovalcev, za gradbena dela, za katera je potrebno gradbeno dovoljenje, pa 75-odstotno soglasje (oz. 100-odstotno soglasje, če so dela financirana s posojilom). Zaradi teh strogih pogojev je izvedba potrebnih energetskih prenov v skupnih stavbah zahtevna.

Najemna stanovanja: A Na nacionalni ravni ni usklajenih ukrepov ali namenskih sredstev za zmanjšanje energetske revščine v najemnih stanovanjih. Najemniki so v primerjavi z lastniki stanovanj izpostavljeni veliko večjemu tveganju energetske revščine.

Konkretni ukrepi za večje koristi ranljivih gospodinjstev od energetske prenove

Slovenija že ima **ENSVET**, mrežo svetovalcev za energetske učinkovitost, a se trenutna prizadevanja osredotočajo na razširitev tega modela. Energetske pisarne Eko sklada, ki podpira mrežo ENSVET, bi bilo mogoče **nadgraditi v celovite enotne informacijske točke**.

Vzpostaviti bi bilo treba točke »VEM – vse na enem mestu« za prenove, **katere namen bi bil usmerjati lastnike nepremičnin** skozi celoten proces prenove – od začetnega načrtovanja do končnega pregleda prihrankov energije. Tovrstna središča delujejo kot enotne informacijske točke, ki na enem mestu ponujajo tehnično pomoč, administrativno podporo in informacije o subvencijah. Tako se na primer v okviru projekta **Projekt Renovaid** že pilotno izvajajo storitve VEM v Ljubljani, Kranju in Velenju, ki združujejo ključne deležnike, kot so ZRMK, Slovenski gradbeni grozd in Prosperia. Cilj tega pristopa je zagotoviti dostopnejše prenove, zlasti za ranljive skupine prebivalstva, z usmerjanjem, poenostavitvijo upravnih postopkov in zagotavljanjem prilagojene podpore skozi celoten proces. Vendar pa točke VEM morda ne bodo v celoti zadovoljile potreb najbolj ranljivih gospodinjstev, saj je slednje pogosto sram obiskati takšne točke, ker se zavedajo, da nimajo sredstev za prenovo, hkrati pa ne vedo za obstoj programov Eko sklada, ki so jim na voljo. Drugi izziv, s katerim se bodo morale spoprijeti točke VEM, da bi v celoti koristile tudi ranljivim gospodinjstvom, je sposobnost komuniciranja, ki bo presegalo tehnični jezik prenove in pokazalo tudi razumevanje socialne stigme.

Potrebne spremembe politik

Za učinkovito zmanjšanje energetske revščine in zagotovitev enakopravnega dostopa do prednosti prenove so potrebne ciljno usmerjene spremembe politik na več ravneh upravljanja. V spodnjih ukrepih, opredeljenih v prejšnjem poročilu (Umanotera in Focus, 2025), so opisani konkretni koraki za boljšo podporo ranljivim gospodinjstvom v procesu prenove:

Ukrepi za ozaveščanje gospodinjstev o koristih in finančni podpori za energetske prenove

Treba je izvajati ozaveščevalne in izobraževalne kampanje na lokalnih ravneh za informiranje gospodinjstev o prednostih energetske prenove in subvencijah, ki so na voljo v okviru Eko sklada. Za učinkovitejše ozaveščanje ranljivih skupin je ključno usklajeno sodelovanje med Eko skladom, centri za socialno delo, izvajalci zdravstvenih storitev ter lokalnimi nevladnimi organizacijami. S kombinacijo programov za ozaveščanje skupnosti in enotnih kontaktnih točk »vse na enem mestu« (VEM) je mogoče zagotoviti bolj vključujoč pristop, saj sedanje svetovalne

mreže, kot je ENSVET, niso nujno dostopne vsem energetske revnim gospodinjstvom ali pa jim ta ne zaupajo.

Izboljšano izvajanje Uredbe o merilih za opredelitev in ocenjevanje števila energetske revnih gospodinjstev

Upravičenost do subvencij za prenovo bi bilo treba razširiti, da bi bila do njih upravičena tudi ranljiva gospodinjstva, ki niso formalno vključena v sistem socialne podpore. Za gospodinjstva, ki niso upravičena do subvencij na nacionalni ravni, bi lahko dopolnili s programi sofinanciranja na ravni občin. Občina Trbovlje je na primer dopolnila sredstva Eko sklada za zamenjavo ogrevalnih sistemov z lastnimi prispevki, s čimer je pokazala potencial podpornih mehanizmov na lokalni ravni.

Okrepitev sheme nepovratnih finančnih spodbud Eko sklada za zmanjševanje energetske revščine

Subvencionirani ukrepi bi morali postati bolj vključujoči, tako da bi omogočali kombinirane ukrepe prenove, kot je skupna montaža toplotnih črpalk in sončnih elektrarn, ki lahko optimizirajo stroškovno učinkovitost in prihranke energije. Poleg tega je eden izmed ključnih ukrepov, ki še ni bil v celoti izveden, pospešitev vključevanja ranljivih gospodinjstev v energetske skupnosti, kot je predvideno v nacionalnem Akcijskem načrtu za zmanjševanje energetske revščine.

Spodbujanje upravnikov večstanovanjskih stavb k energetske prenovi in vključevanju v energetske skupnosti

Politike bi morale biti zasnovane tako, da bi upravnike stavb motivirale za aktivno spodbujanje energetske prenove. Takšni ukrepi bi lahko vključevali uvedbo obveznega spodbujanja energetske prenove ali finančne spodbude, kot je izplačilo nadomestila upravnikom za njihovo delo v obliki fiksnega deleža naložbe v prenovo.

Ukrepi za zmanjševanje energetske revščine med najemniki in regulacija višine najemnin

Potrebni so programi, posebej namenjeni najemnikom, zlasti tistim v javnih najemnih stanovanjih. Učinkovitost teh programov je mogoče zagotoviti z okrepitvijo medresorskega sodelovanja med ministrstvi, ki vodijo stanovanjske, energetske in socialne politike. Z vključitvijo Ministrstva za solidarno prihodnost v nacionalne usklajevalne strukture za področje energetske revščine in pregledom najboljših praks iz tujine, četudi v omejenem obsegu, bi lahko pripomogli k izvajanju teh programov in izboljšanju rezultatov.

Krepitev upravljanja in usklajevanja na več ravneh

Na nacionalni ravni bi morala ministrstva odpraviti strukturne ovire ter sodelovati pri načrtovanju in izboljšanju programov, usklajenih z Nacionalnim energijskim in podnebnim načrtom ter Akcijskim načrtom za zmanjševanje energetske revščine. To bi morala biti podlaga tudi za dodeljevanje sredstev iz Socialnega sklada za podnebje. Na regionalni ravni lahko razvojne in energetske agencije uporabijo te smernice za oblikovanje programov prenove za posamezne regije. Na lokalni ravni

bi morale občine in skupnostne organizacije neposredno izvajati pobude za prenovu in ozaveščanje, zlasti v javnih najemnih stanovanjih, kjer so delne lastnice.

Podpiranje deležnikov

Deležniki, ki sodelujejo pri energetskih prenovah, potrebujejo namensko podporo za boljše ozaveščanje, zagotavljanje jasnih informacij ter povezovanje ranljivih gospodinjstev s subvencijami, svetovanjem in usposobljenimi izvajalci. Poleg tega so ključnega pomena za to, da bodo ti programi učinkovito naslavljali praktične izzive, s katerimi se soočajo ranljiva gospodinjstva, mehanizmi, kot so sezname certificiranih izvajalcev, tehnično strokovno znanje ter boljše usklajevanje med akterji.

Zmanjševanje tveganja za izselitve in gentrifikacijo

V procesu gentrifikacije se mestna območja, kjer živijo prebivalci z nižjimi dohodki, spreminjajo v bogatejše soseske, pri čemer so se dolgoletni prebivalce prisiljeni izseliti, kar spremeni skupnostno dinamiko. Vendar pa je te vplive mogoče ublažiti z aktivnim vključevanjem skupnosti v načrtovanje in prenovu, s čimer je zagotovljeno upoštevanje potreb in vrednot prebivalcev. Javni organi lahko k temu pripomorejo z orodji, kot so vključujoče prostorsko načrtovanje, omejitve najemnin, davčne spodbude in nešpekulativne stanovanjske zadrage, medtem ko je mogoče s socialno mešanimi stanovanjskimi modeli – kombiniranjem stanovanj s cenovno dostopnimi in tržnimi najemninami – spodbuditi revitalizacijo mest, ne da bi pri tem izselili ranljive skupine. S takšnimi pristopi je mogoče ohranяти cenovno dostopna stanovanja in zaščititi prebivalce, obenem pa povečati gostoto poseljenosti v mestih in učinkovitost infrastrukture ter podpreti trajnost in vključujoč razvoj.

Dobre prakse

V Sloveniji preizkušajo načine za energetsko prenovu stavb ob hkratnem zagotavljanju cenovne dostopnosti in pravičnosti. Spodaj navajamo primer učinkovitega pristopa:

Napredna industrializirana prenova:

Pilotni projekt INFINITE na Koroškem kaže, kako je lahko industrializirana temeljita prenova uspešna tudi izven večjih mest in kako lahko spodbudi regionalni razvoj in izboljša življenjski standard, hkrati pa poveča energetsko učinkovitost (Miorin et al., 2025).

Inovacijsko-razvojni inštitut Univerze v Ljubljani (IRI UL) trenutno sodeluje pri projektu digitalizacije lokalnih energetskih konceptov (LEK) v okviru Ministrstva za okolje, podnebje in energijo (MOPE). Cilj projekta je pomagati ministrstvu in občinam pri razvoju učinkovitejših LEK. Čeprav so LEK že vzpostavljeni in so pogoj za določene subvencije, še niso vključeni v občinske proračune. Trenutno so bolj sezname želja kot pa izvedljivi načrti. Ključni izziv je še vedno preoblikovanje teh načrtov v praktične, financirane projekte.

Posledice pomanjkljivega vključevanja ranljivih gospodinjstev

Posledice izgube ranljivih gospodinjstev pri prehodu na ogljično nevtralne stavbe

V Sloveniji so deležniki še vedno negotovi glede natančnih meril, zahtev in strategij izvedbe, ki opredeljujejo ogljično nevtralno oziroma »brezemisijsko« stavbo. Čeprav Direktiva o energetske učinkovitosti stavb (EPBD) vključuje metode za izračun potenciala globalnega segrevanja stavb, trenutno ni jasne oziroma splošno sprejete opredelitve brezemisijske stavbe. Zaradi te nejasnosti je težko določiti konkretne cilje oziroma ukrepe za doseganje ogljične nevtralnosti v stavbnem sektorju.

Če bodo gospodinjstva, izpostavljena tveganju revščine, pri prehodu na ogljično nevtralni stavbni fond ostala prezrta, bodo sledile znatne finančne, socialne in energetske posledice. Finančno se bodo ta gospodinjstva spopadala z večjo energetske revščino, saj bodo še naprej živela v energetske neučinkovitih stavbah z visokimi stroški energije, brez dostopa do subvencij ali sredstev za prenovo. S tem se bodo povečale neenakosti, prizadeta gospodinjstva pa ne bodo mogla izkoristiti prednosti nižjih računov za energijo in izboljšanih življenjskih pogojev.

Vpliv ovir, povezanih s spolom

Raziskave (Gizem Birgi et al., 2021, Lidija et al., 2021) kažejo, da so ženske in gospodinjstva, ki jih vodijo ženske, nesorazmerno prizadeti zaradi energetske revščine, pri čemer se njihov položaj še poslabša, ko se neenakost med spoloma prekriva še z drugimi dejavniki, kot so starost, razred ali etnična pripadnost. Zaradi fizioloških razlik med spoloma so ženske bolj občutljive na vročino in mraz kot moški, zaradi česar so izpostavljene večjemu tveganju za slabo počutje, bolezni in obolenja, povezana s temperaturo. Nedavne študije so pokazale, da so ženske še posebej ranljive za ekstremne temperature, kar pomeni dodatno tveganje za ženske in dekleta, ki živijo v energetske revščini. Te težave se še povečajo z mladostjo oziroma starostjo, saj so na vročino in mraz še posebej občutljivi tako majhni otroci kot starejši odrasli. Poleg tega ženske zaradi daljše življenjske dobe predstavljajo relativno večji delež starejšega prebivalstva, zaradi česar so še bolj ranljive.

Vzrok za nesorazmerno izpostavljenost žensk energetske revščini izhaja so tudi gospodarske neenakosti. Zaradi dejavnikov, kot so razlike v plačilu in pokojninah med spoloma ter nesorazmerno večji obseg neplačanega skrbstvenega dela, ženske prejemajo primerjalno nižje dohodke in imajo manj časa za plačano delo. Matere samohranilke pogosto nimajo zadostnih finančnih sredstev, da bi svojim otrokom zagotovile primerne življenjske pogoje. Življenje v nezadostno ogrevanih ali hlajenih stanovanjih ima zelo negativne vplive na telesno in duševno zdravje, saj prispeva k težavam z dihalni in srčno-žilnim obolenjem ter k psihološkim stiskam. Pri tem so še posebej ogrožene invalidne osebe, ki imajo pogosto že predhodne zdravstvene težave. Vse študije kažejo, da imajo ženske višje stopnje smrtnosti v zimskem obdobju.

Zaključne pripombe

Za odpravljanje ovir pri prenovah, s katerimi se soočajo ranljiva gospodinjstva, so potrebne **celovite rešitve**, ki vključujejo **finančno podporo, spremembe zakonodaje, tehnično pomoč in upoštevanje kulturnih vidikov**. Ukrepi se ne smejo osredotočati samo na fizične izboljšave, temveč tudi v odpravljanje **institucionalnih, čustvenih in informacijskih ovir**, ki gospodinjstvom preprečujejo ukrepanje. V nasprotnem primeru bosta energetska revščina in stanovanjska prikrajšanost ostali trdovratni in globoko zakoreninjeni težavi.

Ključna sprememba, ki je potrebna, je prehod od posegov na ravni posameznih stavb na strategije na ravni celotnih sosesk. Z obravnavanjem sosesk kot celovitih sistemov lahko zagotovimo učinkovitejšo rabo energije, zmanjšamo toplotne izgube in omogočimo, da stavbe delujejo kot središča za deljenje energije, polnjenje vozil in upravljanje toplote. Poleg tega lahko s takšnim celovitejšim pristopom izboljšamo stroškovno učinkovitost – prenova več stavb skupaj je bolj ekonomična kot prenova vsake posebej – ter z načelom ekonomije obsega omogočimo tudi sodelovanje večjih podjetij. Prenove sosesk morajo vključevati tudi zelene površine, ki zagotavljajo hlajenje, biotsko raznovrstnost in ekosistemske storitve, zaradi česar skupnosti niso le energetske učinkovite, temveč tudi bolj zdrave in primerne za življenje. Slovenija lahko z institucionalizacijo podpornih mehanizmov, kot so enotne informacijske točke (VEM), in zagotovitvijo dolgoročnih okvirov financiranja poskrbi, da bodo programi prenove koristili tistim, ki so najbolj izpostavljeni tveganju energetske revščine. Za zmanjšanje energetske revščine je ključno prepoznati njene strukturne vzroke v gospodarskih, socialnih, stanovanjskih, zdravstvenih in podnebnih politikah. Za uresničitev pravičnega prehoda in vzpostavitev pravičnega, trajnostnega okolja za prenove je nujno preseči ozko osredotočenost na »nizke dohode, slabo učinkovitost in visoke stroške«.

Viri in literatura

Hafner Fink, M., Uhan, S., Filipovič Hrast, M., Gerdina, O., Jagodic, A., Kerbler, B., Sendi, R., Šeme, A., Koščak, R. 2024. Stanovanjska anketa 2024 – Vsebinsko poročilo o rezultatih analize. Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani; Urbanistični inštitut RS, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MSP/Direktorat-za-stanovanja/Stanovanjska_anketa_2024_Rezultati_POROCILOCRP_V5-2337.pdf

Gizem Birgi O., Fuhrmann A., Habersbrunner K., Stock A. 2021. *Gender and energy poverty - facts and arguments*. EmpowerMed. Accessed May 21, 2021. https://www.empowermed.eu/wp-content/uploads/2021/05/2104.Empowermed-Energy_Poverty_and_gender.pdf;

IEECP. Povzetek za oblikovanje politik, Spodbujanje energetske prenov gospodinjstev, ki se soočajo z energetske revščino, objavljen v okviru projekta LIFE Renoverty, 2025. <https://ieecp.org/wp-content/uploads/2025/03/RENOVERTY-National-policy-briefs-Slovenia.pdf>.

Miorin T. (EDERA), Stanghini C. (EDERA), Zanini A. (EDERA), Chiodero C. (EDERA), Industrialised durable building envelope retrofitting by all-in-one interconnected technology solutions (INFINITE), Infinite Building Renovation Project funded by European Union's Horizon, 2025. <https://infinitebuildingrenovation.eu/news/industrialised-deep-renovation-outlook-1st-edition-online>

Snell, C., Browning, A., Pleace, N., Cutler, S. (2025). An Inescapable Crisis: Fuel Poverty and the Private Rented Sector, Zenodo, <https://doi.org/10.5281/zenodo.15064068>

Statističnega urada Republike Slovenije, 2024a, Energetska revščina, kohezijski in statistične regije, Slovenija, letno, <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0886704S.px/table/tableViewLayout2>.

Statističnega urada Republike Slovenije, 2024b. Energetska revščina po stanovanjskem razmerju gospodinjstva, Slovenija, letno, <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0886703S.px>

Statističnega urada Republike Slovenije, 2024c. Energetske revnih gospodinjstev v 2024 približno enako kot leto prej, <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/13487>

Stanovanjski zakon (SZ-1) (PISRS), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO2008>.

Umanotera, Focus. Socialno-podnebna politika. Priporočila za ukrepe socialnega načrta za podnebje, 2025. <https://focus.si/wp-content/uploads/2025/05/Focus-in-Umanotera-2025-Priporocila-za-ukrepe-Socialnega-nacrta-za-podnebje.pdf>.

Živčič L., González-Pijuan I., Guiteras Blaya M., Mazreku V., Tirado-Herrero S. »Combating energy poverty with gender just policies.« V: Heidegger, Patrizia (ur.). *Why the European Green Deal needs ecofeminism : moving from gender-blind to gender-transformative environmental policies : report*. [Bruselj]: Evropski urad za okolje [Utrecht]: WECF International, 2021. Str. 100–107. <https://eeb.org/wp-content/uploads/2021/07/Report-16.pdf>.

